

مقایسه صفات فاعلی و مفعولی در زبان فارسی و انگلیسی

زهرا جلیلی^۱، یوسف نیک روز^۲^۱ دانشگاه یاسوج zahra.jalili36936@gmail.com^۲ دانشگاه یاسوج Ynikrouz@mail.yu.ac.ir

چکیده

موضوع صفت فعلی فاعلی و مفعولی از مباحث مهم و بحث بر انگیز دستور زبان فارسی و انگلیسی است. این دو صفت ضمن بیان ویژگی‌های موصوف، بیان کننده عمل فعلی‌اند که از آن مشتق شده‌اند و از جهت ساختار، معنا، نقش سازی، نقش پذیری و زمان دار بودن دارای اهمیت خاصی هستند. یعنی صفت فاعلی و مفعولی ضمن این که ریشه فعلی (گذرا و ناگذر) دارند از غیر فعل (قید، مصدر و اسم) ساخته می‌شوند و مانند فعل از عنصر زمان برخوردار بوده و در نقش سازی کلمات همراه خود همچون فعل عمل می‌کنند. همچنین مانند اسم در جمله می‌تواند نقش‌های مختلف (فاعلی، مفعولی، متممی یا مسندی) را بپذیرد که از این جهات و شاخص‌ها با صفت فاعلی و مفعولی در زبان انگلیسی مشترکات و افتراقاتی دارد که در این مقاله با آوردن مثال‌های متعدّد به آن‌ها اشاره شده است.

واژه‌های کلیدی

صفت فعلی فاعلی، مفعولی، فعل گذرا، ناگذر

مقدمه

در این پژوهش، صفات فاعلی و مفعولی از جهت سه شاخص اصلی که در بردارنده جامعیت ساختاری و معنایی می‌باشد در دو زبان فارسی و انگلیسی مقایسه شده است. ابتدا صفت فاعلی سپس صفت مفعولی مقایسه می‌شود. صفت فاعلی:

صفت فاعلی: «معنی فاعلیت دارد، یعنی بر انجام دهنده کار یا دارنده و پذیرنده حالت دلالت می‌کند.» (انوری، ۱۳۸۶، ۱۳۹) «چنانکه از نامشان پیداست، کلماتی‌اند حاوی مضمون صفت که در عین حال دلالت بر کننده کار، دارنده حالت نیز دارند.» (شفاهی، ۱۳۶۳، ۱۱۱)

علی سلطانی در کتاب «نگارش و دستور زبان فارسی» می‌نویسد: «صفت فاعلی صفتی است که در معنی انجام دهنده یک عمل است و معمولاً از بن همان فعل هم ساخته می‌شود.» (سلطانی، ۱۳۷۴، ۹۳)

۲. شاخص‌های مقایسه صفات فاعلی در زبان فارسی و

انگلیسی

۱-۲. از جهت ساختاری

صفت فاعلی در زبان فارسی علاوه بر این که از فعل‌های گذرا و ناگذرا ساخته می‌شود از اسم، مصدر، قید، پیشوند و فعل ساخته می‌شود. مانند: خریدار (بن فعل ماضی گذرا به اضافه پسوند "ار")، رونده: (بن مضارع فعل ناگذر به اضافه پسوند "نده")، دیرنده: (از قید "دیر" به اضافه پسوند "نده": چو پاسی از شب دیرنده بگذشت برآمد شعریان از کوه بابل (منوچهری، ۱۳۶۴، ۲۶۷)، دادگر: (از اسم معنی به اضافه پسوند "گر")، مسگر: (از اسم ذات به اضافه پسوند "گر")، آمدنی و رفتنی: (از مصدر آمدن و رفتن به اضافه پسوند "ی") بعضی این نوع صفت را "صفت لیاقت" نامیده‌اند. (ابوالقاسمی، ۱۳۷۷، ۱۷۶) همچنین بعضی دیگر این صفت را "صفت نسبی" دانسته‌اند. (انوری، ۱۳۸۶، ۲۹۳)، نادان و نارس (از پیشوند "نا" به اضافه بن فعل مضارع)

همچنین با افزودن "های مختفی" به آخر ماضی مطلق نوعی صفت فاعلی حاصل می‌شود که آن را "وجه وصفی" می‌نامند مانند

"ای رفته پی صید غزالان سوی صحرا" (خیام پور، ۱۳۳۴، ۵۶)

در حالی که در زبان انگلیسی صفت فاعلی فقط از شکل ساده فعل‌های (مصدر بدون To) لازم و متعدی با اضافه کردن پسوند (-ing) ساخته می‌شود. مثال‌های زیر از فعل‌های لازم می‌باشند:

به جوش آمدن: آب در حال جوش boil+ing=boilingwater

جاری بودن: آب روان run+ing=running water

مثال‌های زیر از فعل‌های متعدی می‌باشند:

متعجب کردن: دیدار تعجب برانگیز

surprise+ing=surprising visit

خسته کردن: سخنرانی خسته کننده

bore+ing= boring lecture

لازم به توضیح است که در زبان انگلیسی از پسوند‌های (er-or) به همراه فعل، اسم فاعل ساخته می‌شود که می‌تواند نقش‌های مختلفی را بپذیرد (کویبرک و همکاران، ۱۹۸۵). معادل این گونه

اسم‌ها، در زبان فارسی، صفت فاعلی می‌باشد. مانند:

teacher * آموزگار

actor * هنرور